

Округли сто „ЈНА и изазови војног професионализма“

ЗНАЧАЈНА ИСКУСТВА И КОРИСНЕ ПОУКЕ

Одељење за војну историју Института за стратегијска истраживања у сарадњи са Катедром друштвених наука Војне академије организовало је 5. априла округли сто „ЈНА и изазови војног професионализма“ у оквиру научноистраживачког пројекта „Развој професионалне војне организације у Србији 1804–1990: искуства и поуке“.

Пише потпоручник Стефан ШИПКА

Војни професионализам представља једну од кључних вредности на којима почитају све ефикасне оружане снаге. Ниво поштовања основних принципа војног професионализма, какви су захтеви за општим и специјалним образовањем за пријем у официрски кор, постојање испита као облика провере степена компетенције за унапређење у више чинове, као и изграђених и заокружених институција за више војно образовање, напредовања на основу заслуга и постигнућа, постојање детаљног и ефикасног система штабова, осећаја заједништва и одговорности и признавања граница професионалне компетенције сведоче о нивоу професионалне изграђености оружаних снага једне земље. Сагледавајући искуства ЈА/ЈНА, организатори скупа пошли су од претпоставке да је професионализам запао у потпуну кризу са стварањем револуционарне армије првих година након окончања Другог светског рата. Њен официрски и подофицирски кадар у огромном проценту није задовољавао ни минималан ниво потребних професионалних компетенција, будући да га је у преко 83% случајева чинило људство без завршене средње школе и било икаквог војног образовања. За циљ округлог стола организатори су поставили проналажење дела одговора на питања како се ЈА/ЈНА са постојећом кадровском основном носила са изазовима изградње савремене професионалне војне организације кроз примере развоја

институција, система селекције кадрова, доктрине и војне мисли. Поред тога, од учесника се очекивало да на основу истраживачког рада покушају да одреде до ког нивоа је остварена професионализација оружаних снага социјалистичке Југославије, који су били ограничавајући елементи професионализације, неправилности или позитивна искуства која је тај процес донео, али и поуке које би се могле извући из тих искустава и применити у усавршавању војне организације и борбене готовости савремене Војске Србије.

Поред организатора, квалитету скупа допринели су и еминентни стручњаци из Института за савремену историју, Института за новију историју Србије, Института за политичке студије, Института за европске студије, Архива Југославије, Филозофског факултета Универзитета у Београду и Правног факултета за привреду и правосуђе из Новог Сада. Дванаест реферата изложено је у оквиру три панела. Округли сто отворила је директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић, истичући друштвени значај научноистраживачких пројеката које реализује Институт, а посебно оних на којима је ангажовано Одељење за војну историју. Захвалила се припадницима Катедре друштвених наука Војне академије као суорганизаторима округлог стола, а нарочиту захвалност упутила је учесницима скупа.

ВОЈНИ ПОЗИВ И ИДЕОЛОГИЈА

Први панел отворила је др Ивана Лукнар из Института за политичке студије са рефератом „Војни позив као професија”, у ком је дала

У првим послератним годинама истакнуто је некритичко преузимање совјетских образаца у формирању стратегијских и оперативних групација који нису одговарали војним капацитетима ЈНА. Сукоб са Информбироом довео је до изнуђеног повратка сопственим искуствима.

социолошки оквир теме и истакла војни позив као једну од најзначајнијих професија у друштву са задатком очувања мира и безбедности. У следећем излагању др Милана Терзића из Архива Југославије, на тему „Кадровска политика у партизанском покрету током и након Другог светског рата”, приказана је постепена промена структуре официрског кадра током Другог светског рата и у првим послератним годинама и наглашена улога малобројних кадрова бивше југословенске војске у изградњи војног школства и организације ЈНА. Нешто више о школовању и васпитању послератног старешинског кадра рекао је др Марко Б. Милетић из Института за савремену историју. Према Милетићу, политичко руководство Југославије инсистирало је на оданости и политичкој подобности кандидата као основном принципу одабира кадра за школе и училишта. Стога је већа пажња посвећивана политичкој настави него општим војним предметима, док је посебну бригу, нарочито од 1952. године, представљала и национална структура старешинског кадра, коју је требало уједначити са националном структуром југословенског друштва. Он је закључио да је у свим компонентама кадровске политике у армији главну и одлучујућу реч имала КПЈ, те да је у првим послератним годинама поштовање професионалних захтева било од другоразредног значаја. Први панел затворен је излагањем др Бојана Б. Димитријевића из Института за савремену историју на тему „Кадрови рода оклопно-механизованих јединица ЈНА 1945–1992”.

Заснивајући своја истраживања на јавности недоступној грађи, као главне карактеристике кадровске политике у роду ОМЈ изнео је честе измене и допуне у школском програму основног школовања старшина од 1945. до 1970, ниску техничку културу приметну код старешинског кадра у првим годинама након рата, а код војничког кадра и до средине седамдесетих солидну материјалну базу и угодност посада школског центра у Бањалуци, хроничан мањак подофицира и возача, што се одразило на оперативну способност оклопно-механизованих јединица у грађанском рату, те касно увођење форме војника по уговору, што је била добра одлука за превазилажење непопуњености критичних формацијских места.

ПОВРАТАК СОПСТВЕНИМ ИСКУСТВИМА

Други панел отворен је излагањем проф. др Александра Животића „ЈА/ЈНА и ратна искуства Краљевине Србије (1948–1961)”. У првим послератним годинама истакнуто је некритичко преузимање совјетских образаца у формирању стратегијских и оперативних групација која нису одговарали војним капацитетима ЈНА. Сукоб са Информбироом довео је до изнуђеног повратка сопственим искуствима. Флексибилно конципирана активна одбрана, уз припремање герилских групација које би биле остављене на територији коју би главнина војске морала да напусти, чинила се обрасцем за даљу анализу уз систематично изучавање герилског отпора у Другом светском рату. Централно место у изучавању и анализи ратних искустава из прошлости до-

Већа пажња посвећивана је политичкој настави него општим војним предметима, док је посебну бригу, нарочито од 1952. године, представљала и национална структура старешинског кадра, коју је требало уједначити са националном структуром југословенског друштва

бија тада Војноисторијски институт. Промене су се одразиле и на војно школство, спровођењем реформи заснованим на искуствима српске војске. На крају закључује да су нормализација односа са СССР-ом, изградња новог концепта одбране у складу са прокламованом политиком несврставања и снижавања професионалних критеријума за напредовање у војној хијерархији и приликом пријема у војне школе почетком шездесетих година оставили несагледиве позитивне последице на успон војног професионализма у ЈНА. Наредни излагач проф. др Алексеј Тимофејев са Филозофског факултета говорио је о „Партизанским дејствима у одбрамбеним плановима ЈА/ЈНА”. Он је навео да је у првим годинама након рата преузимамо свјетско искуство фронталних борби, док о партизанском ратовању готово да није било помена. До промене долази у периоду 1948–1953. у светлу нове геополитичке реалности, али се оријентација ка партизанском ратовању у југословенској војној науци испољава тек у

другој половини педесетих година. Последња два излагања нагласак су ставила на војно школство ЈНА. Др Татјана Милошевић из Института за стратегијска истраживања представила је „Совјетски утицај на почетак развоја војног школства у ЈА/ЈНА (1945–1951)”. Она је истакла да је систем војног школства одмах након рата био устројен по узору на Црвену армију, са формирањем војних училишта и курсева. Међутим, шаблонска примена совјетских војних схватања утицала је на стварање раскорака између система организације и обуке у ЈНА и њене материјалне базе. До прекретнице долази након раскида са СССР-ом и доношења Резолуције III Пленума ЦК КПЈ од 1949. године, када се започиње изградњу сопствене војне доктрине уз коришћење искустава и кадрова српске и бивше југословенске војске. Следећи панелиста, пуковник проф. др Далибор Денда из Института за стратегијска истраживања говорио је на тему „Између идеологије и професије – Школа националне одбране (1955–1990)”.

У уводу излагања истакао је висок ниво професионализма који је достигнут у систему војног образовања и усавршавања у Краљевини Србији и Југославији, где су захваљујући строгој селекцији и стручности генералштабни официре представљали стварну елиту официрског кора. Споменуте професионалне критеријуме применио је у анализи највишег облика војног образовања и у ЈНА. Поред ограничења која је наметала политика комунистичке партије, највиши облик војног усавршавања у дугом периоду постојања Ратне школе/Школе народне одбране задржао је елементарне принципе професионализма. До урушавања тих принципа код највишег облика војног усавршавања долази средином седамдесетих година прошлог века. Разлоге за то аутор види у стасавању за високе положаје у војсци кадрова који нису учествовали у рату и страху одлазеће генерације од напуштања вредности НОБ-а, што је имало за последицу јачање идеолошке индоктринације и захтева за поштовањем „националног кључа” на штету војностручних знања.

ЗАХТЕВИ ВОЈНОГ ПРОФЕСИОНАЛИЗМА СЕ НЕ МЕЊАЈУ

У трећем, уједно и последњем панелу представљени су реферати „Нормативно регулисање научноистраживачке делатности у ЈНА” пуковника др Миљана Милкића и „Професионализација судског већа и права на одбрану у војскама Србије и Југославије у 19. и 20. веку” др Ненада Ж. Петровића из Института за стратегијска истраживања, „Војно правосуђе – искуства из прошлости” проф. др Зорана

Павловића са Правног факултета за привреду и правосуђе и на крају „ЈНА и грађански рат у Југославији” пуковника доц. др Слободана Ђукића са Војне академије. Пуковник др Миљан Милкић посебно је истакао да су циљеви научноистраживачког рада у области друштвених и хуманистичких наука у ЈНА првенствено зависили од концепцијских и доктринарних опредељења у вези са одбраном земље, као и да се мали број кадрова бавио истраживачким радом у друштвеним и хуманистичким наукама. Др Ненад Ж. Петровић концизно је приказао развој професионализације војних судова разматрајући два проблема: састав судског већа и право на одбрану у периоду од 1864. до 1995. године. У свом излагању проф. др Зоран Павловић, сагледавајући историјско искуство у вези са организацијом војног правосуђа и упоређујући га са савременим стањем, снажно се заложиио за повратак установе војног тужилаштва. У последњем излагању пуковник доц. др Слободан Ђукић изнео је проблеме са којима се суочавала ЈНА приликом борбених дејстава у грађанском рату. Истакао је непопуњеност јединица, чија по-

Као закључак наметнуло се мишљење о потреби сагледавања успешно примењених професионалних искустава у претходним временима и могућностима њихове примене у савременој организацији Војске Србије, будући да се основни захтеви војног професионализма нису изменили у последња два столећа

пуна се заснивала на резервистима; недисциплину резервног састава узроковану идеолошким разлозима; неповољан стратешки положај касарни и распоред јединица, организованих за обуку а не за борбена дејства; непостојање обучене пешадије за садејство са оклопно-механизованим јединицама, што се нарочито читовало на примеру Вуковара.

Реферати излагача покренула су бројна питања, а квалитету дискусије допринели су присуством и опаскама др Миле Бјелајац и др Дмитар Тасић из Института за новију историју Србије, др Милан Игрутиновић из Института за европске студије и пуковник Вангел Милковски са Катедре стратегија Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник”. Као закључак наметнуло се мишљење о потреби сагледавања успешно примењених професионалних искустава у претходним временима и могућностима њихове примене у савременој организацији Војске Србије, будући да се основни захтеви војног професионализма нису изменили у последња два столећа. ■

